

Монастирський Г.Л., аспірант кафедри прогнозування і державного регулювання економіки ТАНГ

МЕТОДИЧНІ ПІДХОДИ ДО АНАЛІЗУ ПРОБЛЕМИ УПРАВЛІННЯ ЕКОНОМІЧНИМ ТА СОЦІАЛЬНИМ РОЗВИТКОМ СІЛЬСЬКИХ ПОСЕЛЕНЬ

Вивчаючи наукову проблему дослідник повинен, насамперед, чітко окреслити методику проведення дослідження, що є цілісною логічно обґрунтованою сукупністю методів пізнання певного явища чи процесу.

Ознайомлення з монографічною літературою показало, що в науці взагалі не розроблена методика дослідження механізму управління економічним і соціальним розвитком сільських поселень. Про необхідність її побудови ще в 70-х роках минулого століття наголошували вчені соціологічної Новосибірської школи Т.І.Заславської, проте на сьогодні це питання так і залишається невивченим, що зумовлено, на нашу думку:

1) пануванням аграрного підходу до сільського поселення та його розвитку, що зводить процес управління розвитком села до управління функціонуванням сільськогосподарського виробництва;

2) відсутністю розуміння місцевого самоврядування як економічного інституту управління, реалізація прав якого забезпечується не їх проголошенням, а побудовою ефективного управлінського механізму;

3) концентрацією зусиль сучасної управлінської науки на загальних проблемах менеджменту, питаннях організації управління на мікрорівні;

4) неможливістю запозичити іноземний досвід вирішення цієї проблеми, оскільки за кордоном відсутні наукові дослідження управління розвитком сільських поселень як окремих територіальних одиниць (вивчаються об'єднання населених пунктів – комуни, общини).

Враховуючи це, нам довелося самостійно розробити теоретичні засади методики дослідження управління економічним та соціальним розвитком сільських поселень, що базується на синтетичній єдності наступних підходів:

1. Системний підхід. Даний підхід формує концепцію дослідження проблеми управління економічним і соціальним розвитком села. Так, відповідно до теорії систем, управлінню соціальним та економічним розвитком села, притаманні такі ознаки:

- організованість (управлінські впливи здійснює не просто хаотичний набір органів місцевого самоврядування та державного управління, а чітко структурована їх сукупність, кожен елемент якої (що також є системою) має свої функції та повноваження);

- взаємозалежність (управлінські елементи взаємопов'язані один з одним, зміна параметрів функціонування одного управлінського підрозділу призводить до порушення усталених умов роботи усієї системи);

- відкритість (управлінській системі притаманна властивість змінюватися під впливом зовнішніх (економічних, соціальних, політичних) факторів, які об'єктивно враховуються в її діяльності. Водночас, цей зв'язок є двостороннім: функціонування системи управління здійснює вплив на зовнішнє середовище, обмінюючись з ним управлінськими ресурсами);

- детермінованість (зміни, які відбуваються в управлінській системі завжди мають певну причину, що потрібно враховувати при розробленні управлінських рішень та прогнозуванні наслідків їх впровадження);

- динамічність (система управління не є незмінною, вона постійно розвивається під впливом внутрішніх та зовнішніх факторів);

- цілеспрямованість (діяльність управлінської системи підпорядкована певній меті, досягнення якої визначає сутність існування цієї системи).

Застосування системного підходу в дослідженні, який базується на методі системного аналізу, зумовлено тим, що він дає змогу:

- розкласти кожен проблему на складові, виявити реальні внутрішні глибинні причини незадовільного функціонування певної системи, а не робити узагальнені поверхневі безпідставні висновки;

- розчленувати системи, що досліджуються (сільське поселення, його розвиток, управління цим процесом) на підсистеми, що складаються з певних блоків, виявити взаємозв'язки між ними, визначити межу допустимих коливань параметричних характеристик підсистем;

- виявити зв'язки сільського поселення з системами іншого ієрархічного рівня та функціональної спрямованості, врахувати їх вплив на розвиток села та ефективність функціонування сільських органів місцевого самоврядування;

- визначити вплив управлінських рішень на кожен елемент соціального та економічного розвитку села, виявити їх прямий чи опосередкований зв'язок зі зміною умов життя кожної соціальної групи в селі.

Системний підхід дозволяє подолати помилкове уявлення про єдину можливість сільськогосподарського напрямку розвитку економічної системи села; відмовитися від примітивного розуміння сільського поселення як місця проживання працівників сільськогосподарських підприємств, довести провідну комплексну роль органів місцевого самоврядування в забезпеченні соціального та економічного розвитку села.

2. Міждисциплінарний підхід. Складність сільського поселення як багатов елементної системи, комплексність його розвитку, широка функціональна спрямованість управлінського механізму забезпечення економічного та соціального розвитку села вимагає застосування апарату багатьох наукових дисциплін: економічної теорії, макроекономіки, мікроекономіки, регіональної економіки, загальної теорії управління, теорії державного управління та місцевого самоврядування, економічної та соціальної

географії, теорії державних та муніципальних фінансів, історії, соціології, права, статистики, демографії, економетрії, маркетингу та ін.

Міждисциплінарний підхід у поєднанні з системним підходом створюють можливість оперування усією сукупністю загальнонаукових та спеціальних методів дослідження в процесі вивчення управління економічним і соціальним розвитком села, які вироблені різними науковими галузями.

Регіонально-цілісний підхід. Сільське поселення, а особливо інтегрована територіальна громада, є своєрідним мікрорегіоном, дослідження якого слід проводити з врахуванням цілісної природної, економічної та соціальної триєдності середовища. Такий підхід дає змогу показати взаємозалежність економічної та соціальної систем, їх нерозривну єдність з природним довкіллям, рівновага відносин з яким формує засади екологічної безпеки.

4. Гуманістичний підхід. Уся методика дослідження, вироблені шляхи оптимізації управлінського механізму забезпечення економічного й соціального розвитку сільського поселення орієнтовані на людину, на досягнення оптимальних умов її життєдіяльності, забезпечення її соціального добробуту. Критерієм ефективності управлінської діяльності сільських органів місцевого самоврядування є соціальний розвиток села. Наявність цього підходу суттєво відрізняє запропоновану методику аналізу від існуючих наукових розробок, в яких село розглядається як забезпечуючий елемент сільськогосподарського виробництва.

Використання зазначених підходів в процесі дослідження управління економічним і соціальним розвитком сільських поселень базується на наступних філософських та загальнонаукових принципах:

1) об'єктивності (досліджується не ідеально-абстрактна неіснуюча модель управління розвитком сільських поселень, а аналогова узагальнена змодельована система, параметри функціонування якої відповідають існуючим реаліям соціального та економічного розвитку сільських поселень в Україні);

2) детермінізму (незадовільний характер функціонування механізму забезпечення економічного й соціального розвитку села зумовлений низкою факторів, які потрібно виявити та дослідити й віднайти шляхи нівелювання їх негативного впливу);

3) поступовості та повноти (досліджувати управління селом як системою потрібно послідовно, розглядаючи кожну з його підсистем, виявляючи взаємозв'язки між ними. Не припустимим є ігнорування будь-якої з підсистем, адже кожен елемент системи здійснює вплив на її загальне становище);

4) розвитку (даний принцип є фундаментальною теоретичною основою наукового світогляду, методологією й логікою в дослідженні наукових проблем. Так, досліджуючи функції та повноваження органів місцевого самоврядування в сільських поселеннях, слід не констатувати статичний результат реалізації цих функцій, а прослідкувати рух об'єкту управління протягом певного часу під впливом управлінських рішень);

5) історизму (сільське поселення, його проблеми, труднощі управління його розвитком не виникли в 1991 році з дня проголошення незалежності України, а мають глибинні історично обумовлені причини, дослідження яких дасть змогу запропонувати найкращий варіант вирішення певної проблеми);

6) єдності теорії та практики (структурні розділи роботи не відірвані один від одного. Теоретичні напрацювання, розроблені в першому розділі, створюють теоретично-методичні засади удосконалення механізму забезпечення економічного й соціального розвитку сільських поселень в практичній діяльності сільських органів місцевого самоврядування).

Розроблені методичні підходи до дослідження проблеми управління економічним і соціальним розвитком села не є кінцевими і єдино можливими, а потребують подальшого опрацювання та розвитку, відповідно до зміни соціально-економічної ситуації на селі з врахуванням необхідності постійного удосконалення механізму забезпечення розвитку сільських поселень.

Ефективність практичних рекомендацій щодо підвищення дієвості управління економічним і соціальним розвитком села може бути досягнута лише за умови, коли практичні розробки ґрунтуватимуться на комплексній теоретично-методичній базі дослідження.